

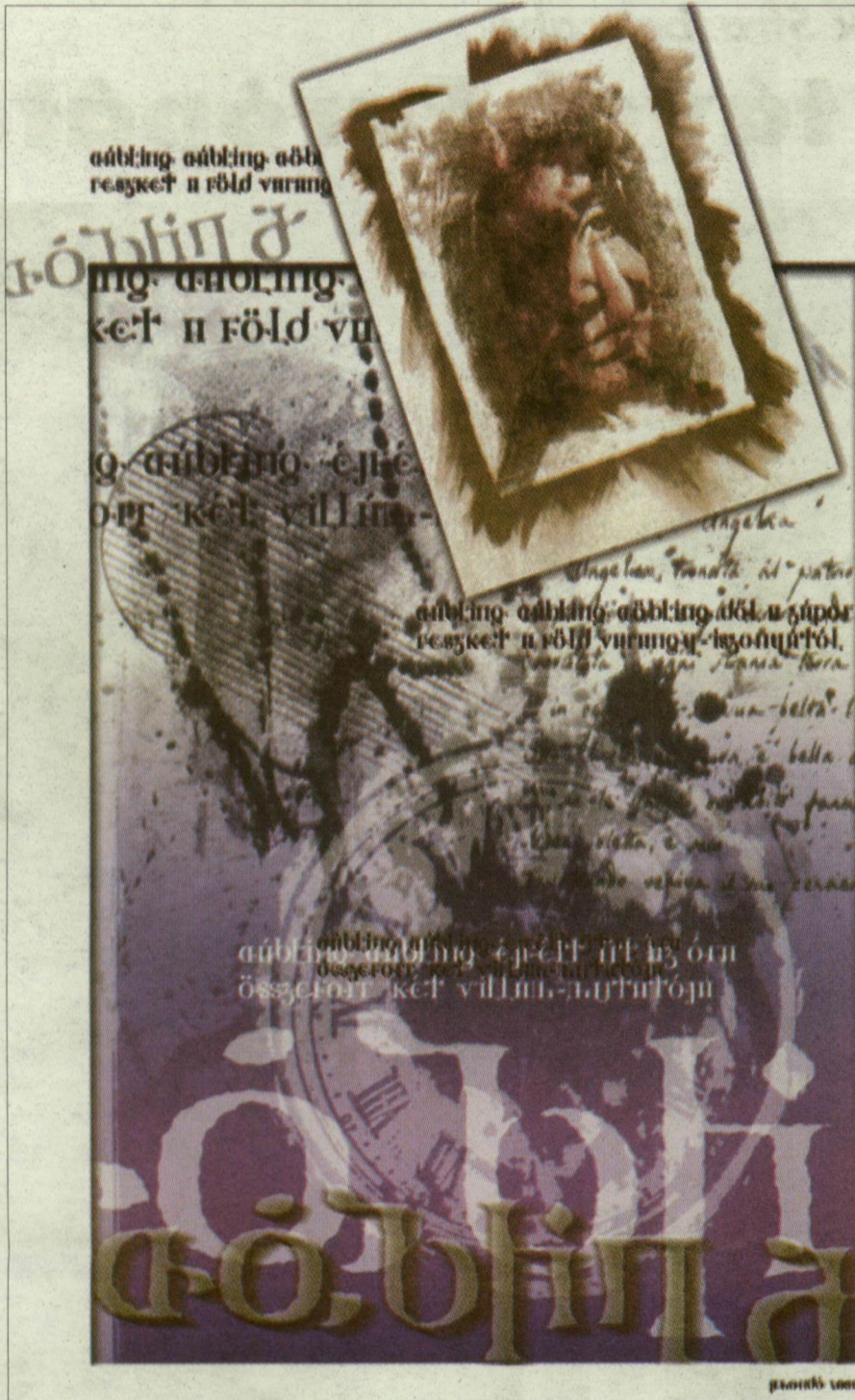
Misztótfalusi Kis Miklós hagyománya az internetes korban Egy új világ betűmetszői

Két, „klasszikus lelkületű” szegedi grafikus néhány éve betűmetszésbe kezdett. Munkáikat mára az internetalapú világban nemzetközileg is jegyzik: Kóthay Gábor és Szegi Amondó betűit két mértékadó amerikai betűkönyvtár, a chicagói T26 és a San Francisco-i PSY/OPS is forgalmazza, és fontjaik ott lesznek a New York-i P22 nyártól induló betűforrásában is. A modern kor betűtengerében kilátástalannak látszik a törekvés, hogy újat, egyénit lehessen vinni a betűkészítésbe. Ők ketten azonban hisznek ebben: a betűtervezés tartalmakait a klasszikus betűhagyományok újraformálásában látják.

Kazánfűtőből webgrafikus

Kóthay Gábor képgrafikusként végzett a Képzőművészeti Főiskolán; betűtervezői munkája kikapcsolódásnak indult a napi reklámügynökségi robot mellett, amikor már eleje lett a piaci légy stílusú reklámgrafikából. Első betűterveit a chicagói T26 stúdióknak küldte el. A 12 betűből hetet elfogadtak, és az amerikai internetes cég azóta is forgalmazza. Kóthay Gábor szabadúszó, ahogyan számos társa is, a legkülönbözőbb designmunkákat végzi, a hifiberendezések dobozától a pelenkacsomagolásig; legújabbban egy biciklimárka teljes szín- és feliratvilágának kialakítását.

Szegi Amondó egyszerűen szólva melós volt, vagyis alulról indult. Eredeti szakmája szerint kazánfűtő és villanszerelő; gyárban dolgozott évekig. Néhány betűjén egy-egy szerszám, kulcs formájában ma is visszatükröződnek ezek az évek. Egyik új betűje – ahogy nevezi: a múltja – szögdrótból készült, s „A legvidámabb barakk” néven bocsátja útjára. Érzékeny ember, és ezt hajlandó is megvallani: festészeti munkáit, performanszait ismerik Szegeden. A betűkészítésben azonban a viszonyok furcsasága miatt kevésbé számít, hogy kit, mennyire ismernek itthon. Az internet nyitottsága következtében az ember lehet sikeres Chicagóban és New Yorkban, és ismeretlen itthon. Szegi Amondó nemrég sikerrel végzett egy világszerte ismert sörgyártó cég internetes pályázatán is, ahol asztali alátétek tervezése volt a feladat. A szegedi grafikus dzsesszzenére utaló képe hamarosan a világ számos sörbarátja előtt fekszik majd az asztalon. A lap hátoldalán pedig ott lesz, miközben a szerző ki sem mozdult a vá-

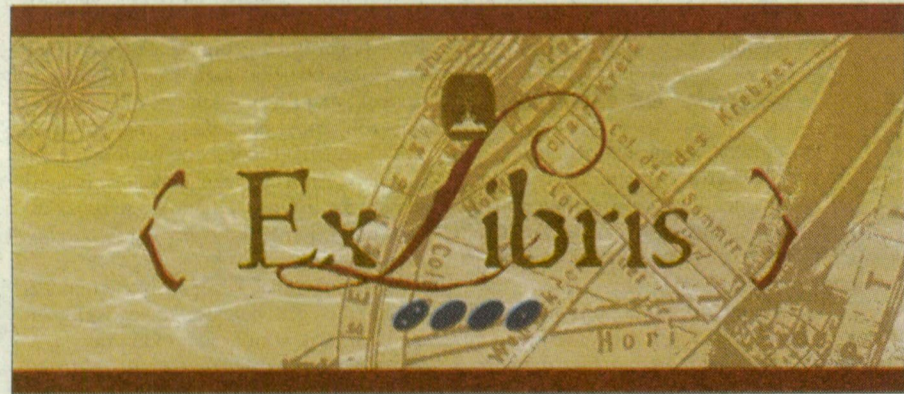
Szegi Amondó: Xodus betűjének alkalmazása

rosból, hogy a munka Szegedről származik.

Kóthay Gábor azért kezdett betűmetszéssel foglalkozni, mert a főiskolán azt mondták, grafikáiból jó plakát lenne, ha betűket tenne rájuk. Szegi Amondó betűinek pedig szó szerint története van. Az ő szavával, kirándulásokat tesz a kultúrtörténetben, és onnan hozza ötleteit. Egyik betűje a mayák írásából született, egy másikat pedig Toth egyiptomi istenről nevezett el: elképzelt, milyen is lett volna, ha a mayák vagy az egyiptomiak latin betűkkel írtak volna.

Ami a régi formák új kitöltését illeti, a betűmetszés megelőzte a posztmodern kort: már jóval korábban is törekedett a klasszikus betűk újraalakítására. A régi formák teljes megtagadásának ugyanis egyszerű akadály volt: a betűmetszők, ahogyan Szegi Amondó és Kóthay Gábor is, használták is betűiket.

A kérdés, hogy lehet-e még új betűt készíteni, má-

Kóthay Gábor ex librisze

Kóthay Gábor: Adagietto, Anglia és Szegi Amondó Bikewrench, PacalStone

ig nyitott. Kóthay Gábor válasza az, hogy lehet: minden szöveg új betűt kíván. „Az ember elképzeli egy plakátot vagy egy feliratot és nem talál hozzá való betűt az ismertek között. Ilyenkor előbb az ábécé egy-egy motívuma jelenik meg, s ebből kell kialakítani a többi.” Amikor azonban a könyvek, kiadványok „kenyérsvö-

géről”, egy tömbben szedett sorairól van szó, a képzeletnek határt szab az olvashatóság. Szegi Amondó óvatosabb az új betűkkel: a tipográfia története során, mondja, számtalan betűt találtak már ki, szinte lehetetlen, hogy az újak tekintett betű ne utaljon egyik-másik régebbire.

Napfény a betűkön

A betűrajzolás persze önkifejezés is. A betű, alkata és formája révén ugyanúgy képes lendületet, kiegyensúlyozottságot, érzelmet tükrözni, mint a rajzok. A két szegedi betűmetsző szerint azonban a kifejezés iránti alázat, de még inkább a betű későbbi felhasználása korlátozza a kísérletező kedvet. Szegi Amondó szerint a betűmetszés, mint bármely művészet, megpróbálja saját határait feszegetni,

ám szabadsága nem teljes. Az angol Fuse betűtervező műhely példája a legjobb erre, amelynek grafikusai egy időre a művészi kifejezésnek rendelték alá a betűmetszést, vagyis vadonatúj betűk készítését tűzte ki. Lényegében azt a határt kereste, ameddig még próbára tehető a betű rajza, amíg, Kóthay Gábor kifejezését használva, még jelhagyásnak, szöveggé összeolvashatónak tűnhet a betű. A próbálkozás rövidesen öncélúvá vált: a betűk egy határon túl már nem alkottak szavakat. Ennek hatására a Fuse műhelye ismét a régi formához fordult, és a ma is klasszikus betűket tervez.

A betűmetszés kifejezés mára már elfelejtett műveletre utal, a valóságban már szó sincs metszésről. Szegi Amondó és Kóthay Gábor azonban szívesebben használják ezt a kifejezést. A név angol megfelelője, a type foundry betűöntést jelent és ugyancsak használják ma is. Nomen est omen: a szakma, bár teljesen ismét a számítógépes kivitelezésre, nem felejt el múltját. A párhuzamok ma is megvannak, hiszen a régi betűmetszők nyomdászok is voltak. A metszés mellett értettek az öntéshez és a nyomtatáshoz: tudták, miért, milyen igényhez készítenek el egy új betűt. Gutenberg még teljesen kézírásnak ható szöveget akart nyomtatni, és betűi ezt a célt tükrözték. De hasonló példát a 20. században is találni lehet: a Gillbetűt, amelyet minden grafikus sokra tart, egy angol sírkőfaragó készítette, és pontosan tudta, mire kell figyelnie. A szerző arra is vigyázott, hogy milyennek látszik a betű, ha különböző szögből esik rá a napsugár. Sajátos módon e betűből készültek azután a londoni földalatti felirataik...

Gutenberg nem vesztes

Mindkét szegedi betűtervező vallja, hogy ismeri a régi betűket, és maguk is mértenek a magyar betűmetszés legrégebbi hagyományából, például Misztótfalusi Kis Miklós betűiből, illetve a XIX. század végi gyomai könyvillusztrátor, Kozma Lajos munkáiból. E visszafordulás különben ismert jelenség a betűművészetben. Vannak betűk, amelyeket emberöltőnyi idő után „újrametszenek”, hogy a kor szeméhez igazítsák. A ma használt Garmond vagy Times (utóbbival e cikket is olvashatják) szintén átessen a felújításán.

A bőség valóban zavarba ejtő; Gutenberg óta ezernyi betűt alkottak. A huszadik századi nagy példányszámú lap és könyvkiadás ehhez újabbakat alakított ki, az elektronikus és internetes közlés pedig, noha a nyomtatott média versenytársának számít, szintén kitermelte a maga népszerű betűit. A mai betűmetszők már szinte csak is számítógép segítségével dolgoznak, ami nem csoda, hiszen a nyomdai előkészítési műveletei mind elektronikus úton történnek. Szegi Amondó és Kóthay Gábor úgy véli: ahogy a kultúrtörténetben a versenyhelyzetben lévő médiumok eddig is megtalálták egymást kiegészítő helyüket, úgy az elektronikus közlés ezután sem fogja kiszorítani a nyomtatást.

Panek Sándor

Mars mezeje

A demokráciák egyik alap pillére a jogszolgáltatás. A polgárok elvárják az államtól jogaik, igazuk, vagyoniuk védelmét. Túlzen lenne azt állítani, hogy ezen a területen hazánkban minden rendben lenne. Meggyőződésem, hogy a meglévő hiányosságok, az ítélezés lassúsága, hatékonyságának korlátai messzemenően hozzájárulnak, hogy a társadalom bizalma, hite a jogszolgáltatásban megingott.

A közelmúltban két alkalommal is Szegeden járt a Legfelsőbb Bíróság elnöke. A Délmagyarországban a vele készített „A bírák között is akad alkalmatlan” címmel megjelent interjú központi kérdése volt: miért kell gyakran éveket várni az ítélet megszületéséig. Az elnök úr tájékoztatása szerint ma már a bírósági eljárások 70–80 százaléka egy éven belül befejeződik.

Az állampolgárok azonban nemcsak a gyors és igazságos döntést szeretnék elérni, hanem azt is, hogy az ítéletnek legyen fogantatja, nevelés és elriasztó hatása is. Hiszen mire való az egész ceremónia, ha a bíróság nem tud érdemteljesen az ítéletnek. Egy általam jól ismert esetben a per kezdetétől a másodfokú jogerős ítélet meghozataláig mindössze két év telt el. A bíróság által kijelölt szakértő megállapította, hogy egy építkezési munkát a vállalkozó emberei hanyagul, rosszul végeztek el, és a másodfokú ítéletben kötelezték, hogy a tönkretett anyag cseréjével együtt, saját költségén javítsa ki „művét”.

Mire jó ez az ítélet? Gyakorlatilag semmire, vagy nem sokra. A kivitelező kijelentette, hogy ő bizony semmire se hajlandó. Végrehajtóhoz került az ügy, teltek múltak az évek, minden eredmény nélkül. Közben a bíróság által elmarasztalt peres fél a trükkök egész sorát vette be. Az első nagyobb trükk: kijelenti, az ítéletnek eleget tett. Kivel végeztette el a munkát, van-e számlája a beszerzett anyagról, van-e erről bármiféle feljegyzés a munkanaplóban, teszi fel a végrehajtási bírónak a kérdéseket. A válasz mindezekre negatív: a vállalkozó kőművese állítólag meghalt, számla az anyagok beszerzéséről nincs, és így tovább. A bíróság a végrehajtási bíróságot szab ki. Ha azt hiszi bárki, hogy ebből a büntetésből lett valami, az nagyon téved. Az összeg megfizetése alól – a fellebbezés eredményeképpen – felmentést kapott, és elrendelték a szakértő kijelölését. A szakértő díját a vállalkozónak kellene letétbe helyeznie, erre viszont nem hajlandó. Újabb trükk: vállal-

kozó kitalálta, hogy a bíróság elfoglalt. Ezzel hosszú hónapokat, még egy évet is lehet nyerni, míg a Legfelsőbb Bíróságtól megjön a döntés: elfoglaltságról szó sincs: „...valamennyi, a megye területén működő bíró úgy nyilatkozott, hogy nem érzi magát elfoglaltnak”. Még mondja valaki, hogy ebben az országban nem foglalkoznak alaposan a polgárok fellebbezéssel! Mivel a megrendelő – az ügy előrevitele ellenére jó egészségben maradt, az ügy tovább folytatódott. A vállalkozót újra tízezer forint megfizetésére kötelezik. Ez ellen ismét fellebbez, ennek természetesen helyt adnak. Kezdődik előlről minden. Majd harmincezer forintra büntetik, újabb fellebbezés. Mivel a vállalkozó nem hajlandó a bírósági szakértőt díját megfizetni, az építésként díjat megfizetni, a bíróság a bírósági eljárás egy éven belül befejeződik.

Mivel az eset számos érdekes vonást tartalmaz, nem túlzás azt állítani, hogy az ügy szenvedő hőse (?) szerte a világon nagy sikert arat a történettel. A másodfokú jogerős ítélet meghozatala óta ugyanis már több, mint 6, azaz hat esztendő telt el! Közben természetesen jönnek a jobbnál jobb tanácsok. „Nem érdemes a bírósághoz fordulni, pénzbehajtókat kell fogadni.” De mi van akkor, ha az alperes is felfogad néhány kemény fickót? Hol rendezek meg a „gladiátorok” csatáját? A szegedi „Mars-mező” már beépítették, marad a megszüpült Dóm tér. De ki vezesse le a viadalt? A jogászok tanácsa: valamelyik magas jogi fórum elnökét kellene felkérni erre a megtisztelő feladatra. De mi történik akkor, ha a vesztes fél nem fogadja el a döntést? Menjenek el Hágába? Vagy kérjék a Teremtő segítségét? Az időközben megöregedett, adófizető károsult csak egyet tehet: végrendeletben hagyja gyermekeinek, unokáinak, hogy egyetlen fillért sem kapnak, ha nem tesznek ígéretet: továbbviszik a pert. Lehet, hogy az ítélet végrehajtása csak akkor fog bekövetkezni, amikor már ők is agastyánok lesznek, de az igazság – egyszer, valamilyen – biztosan győzedelmeskedni fog.

Solymosi Frigyes

V. D.-festmény

Apukám fogorvos. Gyakran kap mindenféle paraszolvenciát. Egyszer egy páciense meglepte egy festménnyel. A kép kb. 50x80 cm nagyságú, domináns színe a grafitzürke. A bal felső sarokban egy kb. 3 cm nagyságú stilizált fekete kerítésdarab (négy vonal), a jobb alsó sarokban sötétzürke hétégy gyertyatartó (nyolc vonal). A mű sajnos nem volt beilleszthető főként zöld és barna, meleg színekkel berendezett lakásunkba, a padlásra került. Úgy egy év múlva csörgött a telefon. Meg van-e még a V. D.-kép – érdeklődött egy műkincsgyűjtő. Nincs kiállításon éppen? Esetleg nem adnánk el neki, persze csak akkor, ha lelkileg nem kötődünk túlságosan hozzá. Este hadi tanács: képet lehozni, leporolni, bevőre rászózni. Másnap a látogató feltette a nagy kérdést: – Mennyi? – Mondjon ön árat! – Kétszáz ezer.

Kiderült, hogy a művészethez nem értünk, elmentünk hát nyaralni.

Pottyondy Nóra